

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ДО ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кропивка О. Г.

Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті визначено поняття підготовки майбутніх учителів природничих наук до організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи та основні завдання процесу організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи.*

***Ключові слова:** безпечна життєдіяльність, учні старшої школи, майбутні учителі природничих наук.*

Початок ХХІ століття детермінується загостренням суперечностей між природою і суспільством, оскільки природне середовище активніше і в більшій мірі замінюється штучним, техногенно-антропогенним середовищем, яке породжене людством і стає для нього дедалі небезпечнішим. Розвиток цивілізації, тотальна цифровізація суспільства, науково-технічний прогрес, турбулентні геополітичні, соціально-економічні й технологічні трансформації спричинюють суспільно-політичні, енергетичні, соціоекологічні проблеми, взаємопов'язані та взаємозалежні з використанням людиною географічного простору, та ставлять людство перед реальною проблемою виживання, тому організація безпечної життєдіяльності є глобальною, життєво важливою проблемою суспільства в цілому.

Безумовно, нині сама природа зазнає суттєвих змін, адже в ній з'являється все більше джерел небезпеки, створених цивілізацією – антропогенного походження: фізичні, хімічні, фізико-хімічні, біологічні, екологічні, психічні фактори небезпеки [6, с.384]. Відтак, забезпечення безпеки постає глобальною життєво важливою проблемою та зумовлює становлення й розвиток безпеки життєдіяльності як науки [4, с.267].

З іншого боку, вартує особливої уваги той факт, що нині існує тенденція розв'язання протиріч із застосуванням воєнної сили. Агресія росії проти України, яка після 24 лютого 2022 року перейшла в пряме військове протистояння, передбачає не лише військові заходи, але й потужний негативний інформаційний вплив на свідомість українців (руйнування країни з середини, придушення волі до опору, нав'язування волі агресора), лише посилює необхідність активізації заходів щодо національної безпеки як фундаментальної умови успішного соціально-організованого буття вітчизняного суспільства, а також заходів щодо забезпечення безпеки життєдіяльності кожного українця.

У контексті вище сказаного проблема підготовки майбутніх учителів природничих наук до організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи зумовлена швидкозмінними динамічними перетвореннями, які нині відбуваються в суспільно-політичній, соціальній, економічній, екологічній, промисловій галузях України загалом, і в галузі вищої педагогічної освіти зокрема. Актуальність цього питання пов'язана із ефективною імплементацією законодавчо-нормативної бази освітнього простору України.

Сучасний розвиток вищої педагогічної освіти України в контексті євроінтеграції вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки вчителя, спроможного вирішувати на якісно новому рівні важливі й необхідні завдання з безпеки життєдіяльності, які постають перед ЗЗСО. Учитель, виступаючи гарантом збереження життя й здоров'я дітей, повинен вміти не лише забезпечувати безпеку освітнього процесу, але й організовувати безпечну життєдіяльність своїх вихованців.

В той же час, роль педагога – допомогти зорієнтувати учнів на свідоме дотримання законів безпеки, закласти міцну основу для усвідомлення важливості питань безпеки життя людини та національної безпеки, навчити аналізувати джерела небезпек (природних, техногенних, соціально-політичних, комбінованих), небезпечні та шкідливі фактори для життя людини, сформувати стійкі мотиви до безпечної життєдіяльності.

Зважаючи, що юнацький вік є складним віком у контексті уникнення таких небезпек, як алкоголь, наркотики, тютюн, азартні ігри, Інтернет-залежність, важливою роллю вчителів природничих наук є донесення до учнів значущості здорового способу життя.

Елементами здорового способу життя учнів старшої школи, на думку В. Титаренка, є: 1) дотримання режиму навчання, праці й відпочинку; 2) дотримання гігієнічних вимог; 3) організація індивідуального доцільного режиму рухової активності; 4) сприйняття правил безпечної поведінки в ЗЗСО та за його межами [8, с.305].

Шлях до загальнокультурного розвитку і здоров'я, до безпечної життєдіяльності розпочинається, насамперед, з оволодіння відповідними знаннями як основою здоров'язбережувальної компетентності учнів та культури безпеки, що буде розвиватися упродовж усього життя. Безперечно, у закладенні цих основ значне місце, поряд із сім'єю, займає учитель.

Ретельний аналіз наукових джерел ([1, С.62-72], [5, с.245], [7, с.265], та ін.) уможливив сформулювати визначення поняття «організація безпечної життєдіяльності учнів старшої школи» з двох позицій (направленість на учня та освітній процес) як: 1) цілеспрямований процес формування в учнів якостей і вмінь у галузі безпеки життєдіяльності, уявлення в них про нерозривну єдність будь-якої діяльності з вимогами до безпеки й захищеності людини, середовища її перебування; 2) підвищення якості навчально-виховної роботи в ЗЗСО з питань безпеки та захисту життя і здоров'я учнів старшої школи.

Погоджуючись з О. Букатовою та Л. Сидорчук (2013), вважаємо, основними завданнями процесу організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи є:

- забезпечення у межах природничої освіти як цілеспрямованого процесу, результатом якого є засвоєння учнями сукупності знань у галузі природничих наук, можливостей отримання учнями старшої школи спеціальних знань (безпека в соціальному середовищі, особиста безпека в умовах небезпечної,

екстремальної ситуації соціального характеру, в умовах військового стану, інформаційно-психологічна безпека, соціально-кримінальна безпека);

- підготовка учнів старшої школи до дій у небезпечних і надзвичайних ситуаціях природного, техногенного й соціального характеру, що сприяє формуванню основних знань, умінь, певних навичок безпечної поведінки у повсякденному житті (у ЗЗСО та поза його межами);

- формування в учнів старшої школи «особистостей безпечного типу», здатних розпізнавати й оцінювати небезпечні й шкідливі фактори середовища перебування людини й реалізовувати різні способи захисту від них, ліквідації наслідків, способів уникнення небезпек;

- забезпечення пріоритетів загальнолюдських цінностей, життя й здоров'я людини, що сприяє свідомому вибору соціальної поведінки, формуванню культури безпеки, орієнтації учнів старшої школи до здорового способу життя та безпечної поведінки;

- формування ціннісного ставлення учнів старшої школи до національної безпеки України, захисту національних інтересів нашої держави, а також вивчення способів і механізмів захисту від потенційних та реальних загроз в умовах військового стану.

Продовжуючи позицію Р. Васильєвої, безпечну поведінку учнів старшої школи розглядаємо через поняття «особистісне ставлення до безпеки», що визначає емоційне сприйняття особою загрози, яка усвідомлюється крізь призму оцінки ймовірності негативних наслідків та власної можливості контролювати ситуацію [2, с.74]. Відтак, з огляду на визначені завдання, організацію безпечної життєдіяльності учнів старшої школи можна розглядати як процес, спрямований на забезпечення учнів необхідними ресурсами, щоб вони в шкільному середовищі відчували комфорт і безпечність життєдіяльності, будували власне життя за законами безпеки, розвивали власну безпечну поведінку.

У дослідженні презентуємо власний підхід до розуміння суті поняття підготовка майбутніх учителів природничих наук до організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи – це спеціально організований та керований освітній процес взаємодії науково-педагогічних працівників та студентів у ЗВО, у результаті якого відбувається формування їхньої готовності до продукування цінностей власної безпечної життєдіяльності та організації безпечної життєдіяльності учнів старшої школи.

Список використаних джерел

1. Букатова О. М., Сидорчук Л. А. Теоретичні передумови формування педагогічної готовності майбутніх учителів технології до організації безпечної життєдіяльності учнів. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. С.62-72
2. Васильєва Р. Ю. Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків у позаурочній діяльності : метод. реком. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 74с.
3. Дикань С. А., Зима О. Є. Безпека в галузі та надзвичайних ситуаціях : університетський курс. Полтава : АСМІ, 2015. 273с.
4. Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Київ : Основа, 2016. 267 с.
5. Кобилянський О. В. Теоретичні і методичні засади формування компетенцій з безпеки життєдіяльності у майбутніх фахівців економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах, Вінниця, 2015. 245с.
6. Мягченко О. П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 384с.
7. Пуляк О. В. Дидактичні засади професійної підготовки вчителів природничих дисциплін з безпеки життєдіяльності, Кіровоград, 2006. 265с.
8. Титаренко В. М. Підготовка майбутніх учителів технологій до формування в учнів основної школи здоров'язберезувальної компетентності у процесі трудового навчання. Київ, 2017. 305с.